

UNIWERSYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH
STUDIA PODYPLOMOWE

MECHANIZMY FUNKCJONOWANIA STREFY EURO

Projekt realizowany z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

VII edycja 2015/2016

Marcin Aleksander Deka

Polska na tle krajów, które przystąpiły
z dniem 1 maja 2004 roku
do Unii Europejskiej
(kto zyskał bardziej a kto mniej?)

Praca końcowa wykonana
pod kierunkiem
dr Bogdana Włodarczyka

Olsztyn 2016

Spis treści	str.
Streszczenie	2
Wstęp	3
Rozdział I Sytuacja w Unii Europejskiej w momencie przystąpienia nowych członków	5
Rozdział II Sytuacja w grupie badanych krajów w latach 2003-2004	9
Rozdział III Sytuacja w grupie badanych krajów w latach 2004-2008	16
Rozdział IV Sytuacja w grupie badanych krajów w latach 2009-2014	23
Podsumowanie i wnioski	30
Bibliografia	32
Spis tabel	32
Spis rysunków	33

STRESZCZENIE

Polska, wraz z dziewięcioma innymi krajami europejskimi, w dniu 01 maja 2004 roku przystąpiła do Unii Europejskiej. Z badań wyłączono dwa kraje tj. Cypr i Maltę. Analizą objęto Polskę, Estonię, Łotwę, Litwę, Czechy, Słowację, Słowenię i Węgry, czyli kraje które do 1989 roku znajdowały się w strefie wpływów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Celem pracy jest analiza sytuacji makroekonomicznej Polski w okresie 2004 - 2014 na tle państw z Europy Środkowo-Wschodniej wspólnie przystępujących do UE. W toku przeprowadzonych badań podjęto próbę uzyskania odpowiedzi na pytania: czy przynależność do Unii Europejskiej przyczyniła się do zwiększenia poziomu życia mieszkańców tych krajów oraz które kraje lepiej wykorzystały przynależność do Wspólnoty jako szansę na szybszy rozwój gospodarczy?

W pracy, dzięki dostępności porównywalnych danych za lata 2004 – 2014 pozytywnie zweryfikowano następujące hipotezy:

- 1) przystąpienie do Unii Europejskiej spowodowało wzrost PKB poszczególnych państw,
- 2) poszczególne kraje wykazały różną odporność na kryzys finansowy z 2009 roku.

Pracę podzielono na cztery rozdziały. W pierwszym opisano sytuację w Unii Europejskiej w momencie przystąpienia nowych członków. Krótko nawiązano do procesów powstania i wcześniejszych rozszerzeń Wspólnoty. Przedstawiono wielkość gospodarek starych i nowych członków.

W drugim rozdziale przedstawiono sytuację w grupie badanych krajów w latach 2003 – 2004 tj. w momencie ich akcesji do Unii Europejskiej. Przedstawiono w formie tabel oraz zinterpretowano dane wyjściowe, które porównywano w kolejnych rozdziałach.

W trzecim rozdziale przedstawiono sytuację w grupie badanych krajów w latach 2004 – 2008 tj. do momentu wystąpienia kryzysu finansowego.

W czwartym rozdziale przedstawiono sytuację w grupie badanych krajów w latach 2009 – 2014, tj. po ujawnieniu się kryzysu. Analizowano jego wpływ na kształtowanie się badanych wskaźników ekonomicznych.

W pracy wyciągnięto wnioski z przeprowadzonych analiz.

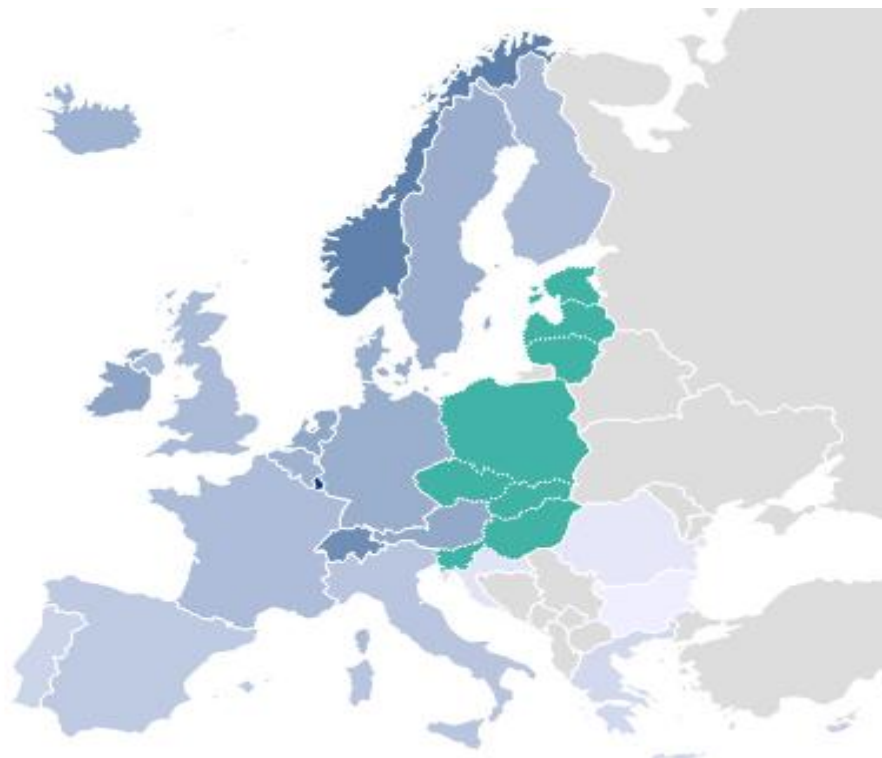
W badanej grupie krajów najbardziej rozwinęły się Słowacja, Łotwa i Estonia. Najwolniej rozwijały się Czechy, Słowenia i Węgry. Polska gospodarka wzrosła w analizowanym okresie o 152%, w porównaniu do 127% średniej dla badanej grupy.

Poziom PKB per capita w Polsce wzrósł w latach 2004 – 2014 o 117% z poziomu 6.643,23 USD do 14.411,50 USD, w porównaniu do 88% średniej dla badanej grupy.

WSTĘP

W dniu 01 maja 2004 roku Polska oraz dziewięć innych krajów europejskich przystąpiła do Unii Europejskiej - największego sojuszu politycznego i gospodarczego w dziejach naszego kontynentu. Dla krajów naszego regionu jest to niewątpliwie największa szansa na rozwój i zwiększenie poziomu zamożności społeczeństw.

W pracy przeanalizowano kształtowanie się siedmiu wskaźników ekonomicznych w Polsce oraz Estonii, Łotwie, Litwie, Czechach, Słowacji, Węgrzech i Słowenii.

Rys. 1. Mapa krajów będących przedmiotem pracy

Źródło: opracowanie własne

Celem pracy jest analiza sytuacji makroekonomicznej Polski w okresie 2004 - 2014 na tle państw z Europy Środkowo-Wschodniej które wspólnie przystąpiły do Unii Europejskiej.

Ważnym jest aby dokonać oceny pierwszej dekady uczestnictwa tych krajów we Wspólnocie. Perspektywa dziesięciu lat tj. 2004 – 2014 daje możliwości wyciągnięcia wniosków z polityki gospodarczej prowadzonej poszczególnych państwach.

W przeprowadzonych badaniach postawiono hipotezy:

- 1) przystąpienie do Unii Europejskiej spowodowało wzrost PKB poszczególnych państw,
- 2) poszczególne kraje wykazały różną odporność na kryzys finansowy z 2009 roku.

W pracy wykorzystano ekonomiczne metody badawcze polegające na zestawieniu i porównaniu wskaźników ekonomicznych dla poszczególnych państw. Badania oparto na najbardziej aktualnych, dostępnych danych pozyskanych głównie z dwóch źródeł:

- 1) Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), opracowanie World Economic Outlook Database, October 2015 – dostęp 13.03.2016 roku,
- 2) Główny Urząd Statystyczny (GUS), opracowanie Rachunki narodowe – dostęp 08.03.2016 roku.

W toku przeprowadzonych badań podjęto próbę uzyskania odpowiedzi na pytania: czy przynależność do Unii Europejskiej przyczyniła się do zwiększenia poziomu życia mieszkańców tych krajów oraz które kraje lepiej wykorzystały przynależność do Wspólnoty jako szansę na szybszy rozwój gospodarczy?

pis zjawisk zachodzących w gospodarkach badanych krajów oparto na analizie następujących wskaźników ekonomicznych:

- 1) Produkt Krajowy Brutto w cenach bieżących, wyrażony w miliardach dolarów amerykańskich;
- 2) Produkt Krajowy Brutto per capita w cenach bieżących, wyrażony w dolarach amerykańskich;
- 3) Produkt Krajowy Brutto per capita według Parytetu Siły Nabywczej w cenach bieżących, wyrażony w dolarach międzynarodowych;
- 4) dynamika Produktu Krajowego Brutto w cenach stałych, przy założeniu, że wartość w zakresie roku poprzednim = 100;
- 5) inflacja średnich cen konsumpcyjnych wyrażona jako % zmian;
- 6) nadwyżka lub deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w cenach bieżących, wyrażony jako % Produktu Krajowego Brutto;
- 7) dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w cenach bieżących, wyrażony jako % Produktu Krajowego Brutto.

W celu szczegółowej analizy i uchwycenia sekwencji zachodzących zmian powyższych wskaźników podzielono pozyskane dane na trzy fazy:

FAZA I – moment przystąpienia do UE, dane na 31 XII 2003 roku i 31 XII 2004 roku.

FAZA II – lata 2004 – 2008, powodem wyznaczenia daty kończącej ten okres był wybuch kryzysu finansowego w Europie.

FAZA III – lata 2009 – 2014, tj. lata walki z kryzysem finansowym. Dane na dzień 31 XII 2014 roku są najbardziej aktualne.

W pierwszej części pracy wymieniono Cypr i Maltę jako kraje, które razem z badaną grupą przystąpiły do UE, ale w dalszej części pominięto je w rozważaniach z powodu ich niewielkich rozmiarów i specyfiki innej niż grupa badana.

ROZDZIAŁ I

SYTUACJA W UNII EUROPEJSKIEJ W MOMENCIE PRZYSTĄPIENIA NOWYCH CZŁONKÓW

Unia Europejska powstała na mocy Traktatu o Unii Europejskiej podpisanego 07 lutego 1992 roku w holenderskim mieście Maastricht. Jest kontynuatką wielkiego, dziejowego procesu zacieśniania współpracy pomiędzy państwami europejskimi.

Dramatyczne doświadczenia wynikające z II Wojny Światowej i rywalizacja wielkich bloków politycznych w okresie „zimnej wojny” doprowadziły do powstania i urzeczywistnienia koncepcji i idei zgodnie, z którymi współpraca międzynarodowa jest lepsza i bardziej efektywna od prowadzonej w poprzednich wiekach wzajemnej rywalizacji.

Zestawienie powierzchni państw (dane w km. kw.) oraz liczby ludności (dane za 2014 rok) tzw. „starej piętnastki” zawiera Tabela nr 1.

Tabela 1

Powierzchnia i ludność krajów należących do Unii Europejskiej przed 2004 rokiem
(dane dla roku 20014)

	KRAJ	POWIERZCHNIA (km ²)	LUDNOŚĆ
kraje założyciele	Francja	632 834	65 856 609
	Niemcy	357 340	80 780 000
	Włochy	302 073	60 782 668
	Holandia	41 540	16 829 289
	Belgia	30 528	11 203 992
	Luksemburg	2 586	549 680
I rozszerzenie	Wielka Brytania	248 528	64 308 261
	Irlandia	69 797	4 604 029
	Dania	42 921	5 627 235
II rozszerzenie	Grecja	131 957	10 992 589
III rozszerzenie	Hiszpania	505 970	46 507 760
	Portugalia	92 225	10 427 301
IV rozszerzenie	Szwecja	438 574	9 644 864
	Finlandia	338 435	5 451 270
	Austria	83 879	8 507 786
	RAZEM:	3 319 187	402 073 333

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Na dzień 30 kwietnia 2004 roku do Unii Europejskiej należało 15 państw europejskich tj.: kraje – założyciele wspólnoty europejskiej należące od 01 stycznia 1958 roku: Niemcy, Francja, Włochy, Belgia, Holandia i Luksemburg; kraje które przystąpiły w dniu 01 stycznia

1973 roku: Wielka Brytania, Irlandia i Dania; Grecja która przystąpiła 01stycznia 1981 roku; kraje które przystąpiły w dniu 01 stycznia 1986 roku: Hiszpania i Portugalia oraz kraje które przystąpiły z dnia 01 stycznia 1995 roku: Austria, Finlandia i Szwecja.

W wyniku długiego procesu przedakcesyjnego, w dniu 01 maja 2004 roku do Unii Europejskiej przystąpiło 10 krajów, w tym 8 krajów z Europy środkowo-wschodniej, tj. Polska, Estonia, Łotwa, Litwa, Czechy, Słowacja, Węgry i Słowenia i 2 kraje wyspiarskie z rejonu Morza Śródziemnego: Malta i Cypr.

Zestawienie powierzchni państw (dane w km. kw.) oraz liczby ludności (dane za 2014 rok) tzw. „nowej dziesiątki” zawiera Tabela nr 2.

Tabela 2

Powierzchnia i ludność krajów które z dniem 01.05.2004 roku przystąpiły do Unii Europejskiej (dane dla roku 2014)

	KRAJ	POWIERZCHNIA	LUDNOŚĆ
V rozszerzenie	Polska	312 679	38 495 659
	Węgry	93 024	9 879 000
	Czechy	78 867	10 512 419
	Litwa	65 300	2 943 472
	Łotwa	64 573	2 001 468
	Słowacja	49 035	5 415 949
	Estonia	45 227	1 315 819
	Słowenia	20 273	2 061 085
	Cypr	9 251	858 000
	Malta	316	425 384
		RAZEM:	738 545

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

W wyniku tego, największego w historii Unii Europejskiej rozszerzenia jej terytorium powiększyło się o 22%, zaś liczba ludności o 18%. Od dnia 1 maja 2004 roku 25 państw członkowskich UE zajmowało łączny obszar 4 057 732 km. kw. i liczyło łącznie około 476 milionów mieszkańców.

Państwa będące przedmiotem badań na moment przystąpienia do Unii Europejskiej różniły się poziomem rozwoju gospodarczego. W 2003 roku łączny Produkt Krajowy Brutto dla krajów „starej 15-tki” wynosił 10 513,134 miliardy dolarów amerykańskich. Natomiast w tym samym roku łączny PKB dla krajów „nowej 10-tki” wynosił 490,588 miliardów dolarów amerykańskich. Rozszerzenie UE z 2004 roku zwiększało jej łączny PKB o 4,7%.

Wartość Produktu Krajowego Brutto w 2003 roku w 25 krajach europejskich przedstawia Tabela nr 3.

Tabela 3

Produkt krajowy brutto wybranych państw europejskich w 2003 roku
(dane w miliardach dolarów USA)

KRAJ	WARTOŚĆ
Niemcy	2 408,59
Wielka Brytania	1 798,57
Francja	1 754,26
Włochy	1 470,93
Hiszpania	840,148
Holandia	512,651
Belgia	303,057
Szwecja	301,752
Austria	253,577
Dania	210,813
Polska	209,512
Grecja	174,057
Finlandia	162,165
Irlandia	149,162
Portugalia	147,496
Czechy	85,438
Węgry	82,806
Słowacja	32,519
Słowenia	27,421
Luksemburg	25,909
Litwa	18,248
Cypr	12,873
Łotwa	9,456
Estonia	8,395
Malta	3,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Unia Europejska po rozszerzeniu, od dnia 1 maja 2004 roku obejmowała kraje o łącznym Produkcie Krajowym Brutto o wartości 11 003,722 miliardów dolarów amerykańskich.

Największymi gospodarkami „starej 15-tki” były Niemcy, Wielka Brytania, Francja i Włochy, najmniejszymi zaś Irlandia, Portugalia i Luksemburg. Natomiast wśród nowoprzyjętych, 10 krajów największe gospodarki posiadały Polska, Czechy i Węgry, natomiast najmniejsze Łotwa, Estonia i Cypr. Łączny PKB wstępujących krajów był nieznacznie mniejszy od PKB Holandii. Przyłączenie się do tak dużego organizmu gospodarczego stanowiło niewątpliwie niepowtarzalną szansę na rozwój dla grupy państw będących przedmiotem rozważań.

Udział procentowy poszczególnych krajów w wytwarzanym PKB przedstawia Tabela nr 4.

Tabela 4

Udział wybranych państw europejskich w wytworzonym PKB
(wg danych za rok 2003)

KRAJ	UDZIAŁ	KRAJ	UDZIAŁ
Niemcy	21,89%	Irlandia	1,36%
Wielka Brytania	16,35%	Portugalia	1,34%
Francja	15,94%	Czechy	0,78%
Włochy	13,37%	Węgry	0,75%
Hiszpania	7,64%	Słowacja	0,30%
Holandia	4,66%	Słowenia	0,25%
Belgia	2,75%	Luksemburg	0,24%
Szwecja	2,74%	Litwa	0,17%
Austria	2,30%	Cypr	0,12%
Dania	1,92%	Łotwa	0,09%
Polska	1,90%	Estonia	0,08%
Grecja	1,58%	Malta	0,04%
Finlandia	1,47%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

ROZDZIAŁ II

SYTUACJA W GRUPIE BADANYCH KRAJÓW W LATACH 2003-2004

Jak wspomniano we wstępie do niniejszej pracy z badań wyłączone zostały dwa państwa Malta i Cypr. Wielkość tych krajów, liczba ludności, wielkość ich gospodarek, udział w łącznym PKB Unii Europejskiej są na tyle mało znaczące, że pominięcie ich w pogłębionych analizach jest uzasadnione. W pracy skupiono szczególną uwagę na Polsce i innych krajach Europy środkowo-wschodniej, które nie tylko łączy wzajemne sąsiedztwo, ale też wspólna historia przemian ustrojowych po upadku systemu socjalistycznego.

Analizie poddane zostaną więc następujące kraje: Czechy, Estonia, Węgry, Łotwa, Litwa, Polska, Słowacja, Słowenia.

Wielkość nominalną gospodarek tych krajów, zmierzoną dla 2004 roku tj. pierwszego, niepełnego roku po akcesji do Wspólnoty, wyrażoną w miliardach dolarów amerykańskich przedstawia Tabela nr 5.

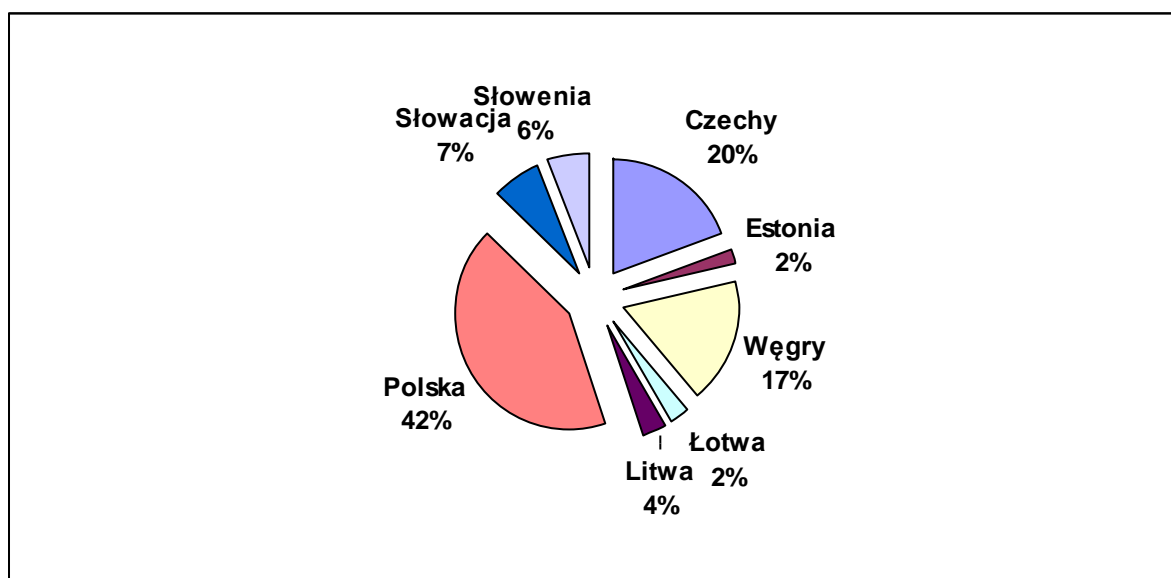
Tabela 5

Produkt krajowy brutto państw które w 2004 roku przystąpiły do Unii Europejskiej
(dane za rok 2004, w miliardach dolarów USA)

KRAJ:	Polska	Czechy	Węgry	Słowacja	Słowenia	Litwa	Łotwa	Estonia	RAZEM
PKB:	253,709	118,971	103,157	43,188	34,504	14,454	14,454	12,071	602,746

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Natomiast udział procentowy poszczególnych krajów w wypracowanym, łącznym PKB przedstawia poniższy diagram:

Rys. 2. Udział poszczególnych krajów w łącznym PKB w roku 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MFW

Wielkość wypracowanego, nominalnego PKB nie świadczy o poziomie życia i zamożności mieszkańców danego kraju. Wielkością miarodajną może być „PKB per capita (od Produkt Krajowy Brutto i łac. – *per capita* „na głowę”) – jeden z najczęściej stosowanych na świecie mierników wzrostu gospodarczego państwa. Oblicza się go, dzieląc wartość PKB (produktu krajowego brutto) tego państwa przez liczbę jego mieszkańców. Zastosowanie:

Pojęcie PKB per capita pojawiło się na świecie ze względu na niemiarodajność dochodu narodowego państw przy porównywaniu poziomu dobrobytu jego obywateli. PKB nie uwzględnia kwot amortyzacyjnych, więc wzrost PKB nie przekłada się automatycznie na wzrost stopy życiowej. Światowy rozstęp PKB per capita wynosi 102 595 USD (2011), średni światowy PKB per capita to około 10 tys. USD, (ogółem ponad 69 bilionów USD w 2011).¹ Wielkość dochodu na 1 mieszkańca w badanych krajach, zmierzoną dla 2004 roku tj. pierwszego, niepełnego roku po akcesji do Wspólnoty, wyrażoną w dolarach amerykańskich przedstawia Tabela nr 6.

Tabela 6

Produkt krajowy brutto per capita w wybranych krajach w 2004 roku
(dane w dolarach USA)

KRAJ	WARTOŚĆ
Słowenia	17 282,62
Czechy	11 669,13
Węgry	10 196,38
Estonia	8 934,76
Słowacja	8 043,23
Litwa	6 787,28
Polska	6 643,23
Łotwa	6 349,09

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Jak wynika z powyższego zestawienia najwyższy dochód na 1 mieszkańca wystąpił w Słowenii, najniższy zaś na Łotwie. Polska zajęła przedostatnie, 7 miejsce, z wynikiem niższym od lidera o 10 639,39 USD i stanowiącym 38% wyniku uzyskanego przez Słowenię. Łotwa zajmująca ostatnie miejsce w tym zestawieniu osiągnęła wynik gorszy od Polski zaledwie o 294,14 USD.

Innym stosowanym wskaźnikiem zamożności społeczeństw jest Produkt Krajowy Brutto wg Parytetu Siły Nabywczej.

¹ www.nbportal.pl/sloownik - dostęp 16.03.2016 r.

Parytet siły nabywczej (ang. *purchasing power parity*, *PPP*) – kurs walutowy wyliczony w oparciu o porównanie cen sztywno ustalonego koszyka towarów i usług w różnych krajach w tym samym czasie, wyrażonych w walutach tych krajów.

Parytet siły nabywczej pozwala na rozwiązanie problemu dokonywania międzynarodowych porównań PKB. Zasadniczą kwestią jest zebranie danych o cenach z zagregowanej listy towarów i usług, która zawiera produkty porównywalne i reprezentatywne dla analizowanych krajów. Parytet siły nabywczej jest właściwszym wskaźnikiem od finansowego kursu walutowego, gdyż uwzględnia siłę nabywczą ludności.

Kształtowanie się Produktu Krajowego Brutto według Parytetu Siły Nabywczej na 1 mieszkańca w cenach bieżących, wyrażonego w dolarach międzynarodowych w roku 2004 w grupie badanych państw przedstawia Tabela nr 7.

Tabela 7

Produkt krajowy brutto per capita wg parytetu siły nabywczej
w wybranych krajach w 2004 roku
(dane w dolarach międzynarodowych)

KRAJ	WARTOŚĆ
Słowenia	22 696
Czechy	20 990
Węgry	16 389
Słowacja	15 016
Estonia	14 666
Łotwa	13 305
Litwa	13 255
P o l s k a	13 053

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z powyższego zestawienia wynika, że najwyższy dochód przypadł na mieszkańca Słowenii, natomiast najniższy na mieszkańca Polski.

Powyższe zestawienia mają charakter statyczny, opisujący sytuację gospodarczą Natomiast konkretnym roku. Natomiast o tempie rozwoju danego kraju świadczy wskaźnik o charakterze dynamicznym - zmiany Produktu Krajowego Brutto.

Moment przystąpienia do Wspólnoty był bardzo newralgiczny. Z jednej strony przestawały obowiązywać ograniczenia w przepływie towarów, osób, usług i kapitału więc firmy z nowych państw uzyskały łatwiejszy dostęp do wielokrotnie większego rynku zbytu. Dodatkowo pojawiły się pierwsze wpływy funduszy europejskich lub inwestycji bezpośrednich. Bódcem rozwojowym była też emigracja zarobkowa do bogatszych państw, co pozwalało na zmniejszenie problemów związanych z bezrobociem oraz przyniosło wpływ środków, jakie

emigranci przelewali na rzecz swoich rodzin w kraju. Z drugiej jednak strony takie otwarcie spowodowało napływ towarów z bogatszych państw, co doprowadzało do upadku wielu rodzimych producentów.

Zestawienie badanych krajów według dynamiki Produktu Krajowego Brutto w cenach stałych przy założeniu, że rok poprzedni = 100 w latach 2003 – 2004 przedstawiono w Tabeli nr 8.

Tabela 8

Dynamika produktu krajowego brutto w wybranych krajach w latach 2003-2004
(rok poprzedni = 100)

K R A J	2003	2004
Łotwa	108,6	108,9
Estonia	107,5	106,5
Litwa	bd	bd
Słowacja	105,4	105,2
Węgry	103,8	104,8
P o l s k a	103,6	105,1
Czechy	102,8	104,4
Słowenia	102,8	104,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poza Litwą, dla której brak jest porównywalnych danych, najszybciej w latach 2003-2004 rozwijała się Łotwa, najwolniej zaś Czechy i Słowenia. Polska w 2004 roku uzyskała 4 wynik. Zamierzonym działaniem było zestawienie dwóch lat, tj. roku 2003 – starego przed akcesją i 2004 – pierwszego, niepełnego roku przynależności do UE. Pięć krajów (Łotwa, Polska, Czechy, Słowenia, Węgry) zwiększyło dynamikę swojego rozwoju. Natomiast w dwóch krajach (Estonia i Słowacja) dynamika osłabła. Największe przyspieszenie dynamiki odnotowano w Czechach i Słowenii o 1,6 punktu procentowego oraz w Polsce o 1,5 punktu procentowego. Per saldo przystąpienie do Unii Europejskiej okazało się korzystne już w roku akcesji.

Innym, dynamicznym zjawiskiem występujący w gospodarce jest inflacja tj. „proces wzrostu przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Skutkiem tego procesu jest spadek siły nabywczej pieniądza krajowego. Przeciwnym zjawiskiem do inflacji jest deflacja.”²

Kraje które zanotowały szybszy wzrost gospodarczy, poprzez mechanizm wzrostu dochodów i wydatków, odczuły także wzrost cen.

Kształtowanie się wskaźnika inflacji w średnich cenach konsumpcyjnych (average consumer prices) w grupie badanych krajów w latach 2003-2004 przedstawiono w Tabeli nr 9.

² www.nbportal.pl/sloownik - dostęp 16.03.2016 r.

Inflacja w wybranych krajach w latach 2003 – 2004

(zmiana w %)

KRAJ	2003	2004
Litwa	-1,082	1,163
Czechy	0,114	2,775
Polska	0,842	3,492
Estonia	1,387	3,030
Łotwa	2,942	6,195
Węgry	4,648	6,780
Słowenia	5,573	3,584
Słowacja	8,429	7,449

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Najwyższą inflację w obu, badanych latach zanotowano na Słowacji. W 2003 roku Litwa, jako jedyny kraj regionu, zanotowała deflację. Podobnie w 2004 roku Litwa miała najniższy wskaźnik inflacji. W dwóch krajach (Słowacja i Słowenia) stopa inflacji obniżyła się. W pozostałych krajach wskaźniki inflacji przyspieszyły, najbardziej na Łotwie, na Węgrzech, w Czechach i w Polsce. Trzy, największe w badanej grupie kraje Polska, Czechy i Węgry, odczuły mechanizm wpływu przyspieszenia rozwoju gospodarczego, poprzez wzrost dochodów i wydatków, na zwiększenie stopy inflacji.

Zupełnie inną grupą wskaźników makroekonomicznych są te dotyczące polityki budżetowej. Państwa, chcąc się rozwijać, muszą finansować rozwój środkami krajowymi lub zaciągając dług za granicą. Badane kraje nie mają możliwości finansowania swoich potrzeb rozwojowych oszczędnościami krajowymi. Ponadto były obciążone długami zaciągniętymi w poprzednim ustroju społeczno-gospodarczym. Wszystkie też w wyniku przemian doświadczyły spadku PKB, wzrostu bezrobocia. Prowadziło to do spadku dochodów budżetowych i wymuszało powstawanie deficytów budżetów państwowych. Zupełnie inną kwestią jest czy zaciągane długi państwa wydają na inwestycje i rozwój czy też na bieżącą konsumpcję i wypełnianie obietnic politycznych – kwestia ta nie jest przedmiotem niniejszej pracy.

Wskaźnikiem obrazującym poziom wydatków do przychodów budżetowych jest nadwyżka lub deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych. Zestawienie tych wskaźników dla badanych krajów wyrażonych w cenach bieżących, jako procent PKB, zawarto w Tabeli nr 10.

Nadwyżki/deficyty budżetowe w wybranych krajach w latach 2003-2004

(dane jako procent PKB)

K R A J	2003	2004
Estonia	1,8	2,4
Litwa	-1,3	-1,4
Łotwa	-1,6	-1,0
Słowenia	-2,6	-2,0
Słowacja	-2,7	-2,3
P o l s k a	-6,1	-5,2
Czechy	-6,4	-2,7
Węgry	-7,1	-6,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Estonia jest w tym zestawieniu wyjątkowym krajem notującym nadwyżkę. Natomiast pozostałe kraje wykazują deficyt. Krajami o największych deficytach były Węgry i Polska. W zestawionych latach tylko na Litwie nieznacznie zwiększył się deficyt w roku 2004. Pozostałym krajom udało się zmniejszyć deficyty, a Estonia powiększyła swoją nadwyżkę. Wiązać się to może z wpływem pierwszych środków pomocnych z budżetu Unii Europejskiej w pierwszym roku członkostwa. Liderem poprawy swoich wyników budżetowych były Czechy, które zanotowały spadek deficytu o 3,7 punktu procentowego oraz Polska, która ograniczyła deficyt o 0,9 punktu procentowego.

Bieżące zadłużanie się państw musi prowadzić do wzrostu ich łącznego zadłużenia. Wskaźnikiem obrazującym to zjawisko jest dług sektora rządowego i samorządowego. Zestawienie tych wskaźników dla badanych krajów wyrażonych w cenach bieżących, jako procent PKB, zawarto w Tabeli nr 11.

Dług państwowy w wybranych krajach w latach 2003 – 2004

(dane jako procent PKB)

K R A J	2003	2004
Estonia	5,6	5,1
Łotwa	13,9	14,3
Litwa	20,4	18,7
Słowenia	26,7	26,8
Czechy	28,1	28,5
Słowacja	41,6	40,6
P o l s k a	46,6	45,3
Węgry	57,6	58,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej zadłużonymi krajami w tamtym okresie były Węgry, Polska i Słowacja. Najmniej zadłużona była Estonia, co nie może dziwić w kontekście osiągniętych nadwyżek budżetowych. Kolejne kraje o najmniejszym zadłużeniu to Łotwa i Litwa.

Krajami w których zadłużenie w stosunku do PKB najbardziej spadło były Litwa – o 1,7 punktu procentowego i Polska – o 1,3 punktu procentowego. Natomiast Węgry zanotowały największy wzrost zadłużenia w stosunku do PKB - o 0,9 punktu procentowego.

Możemy zaobserwować zjawisko, zachodzące w gospodarkach Polski i Węgier, potwierdzone wskaźnikami, dywergencji w kształtowaniu się wskaźników dla Polski i Węgier. W poprzednim zestawieniu oba te kraje notowały największe deficyty budżetowe, co powinno prowadzić do największego zwiększania zadłużenia. Jednak Polska doprowadziła do zmniejszenia zadłużenia względem PKB, Węgom się to nie udało. Wyjaśnienia należy szukać w omawianych wcześniej wskaźnikach: dynamice PKB (wyższej w Polsce niż na Węgrzech) i w inflacji (niższej w Polsce w porównaniu z Węgrami).

Podsumowując należy wskazać, że w momencie akcesji ośmiu krajów naszego regionu do Unii Europejskiej najwyższym poziomem życia mieszkańców odznaczała się Słowenia. Kraj ten posiadał także niską inflację oraz niskie wskaźniki deficytu i zadłużenia. Jednak rozwijał się najmniej dynamicznie z badanych państw.

Polska, choć będąca największą gospodarką regionu, należała do krajów o najniższym poziomie życia mieszkańców. Charakteryzowała się przyzwoitym, przyspieszającym tempem wzrostu PKB. Jednocześnie bardzo wzrosła stopa inflacji i wysoki był deficyt budżetowy. Zaobserwowanym, pozytywnym zjawiskiem było obniżenie poziomu zadłużenia.

Na podkreślenie zasługują wyniki Estonii, która zanotowała wyższe w stosunku do analizowanych krajów dochody na 1 mieszkańca, dobry wzrost PKB, miała opanowaną inflację, wykazywała nadwyżki budżetowe i charakteryzowała się niskim zadłużeniem.

ROZDZIAŁ III

SYTUACJA W GRUPIE BADANYCH KRAJÓW W LATACH 2004-2008

W poniższej części pracy przyjęto okres analizy: 2004-2008. Rok 2004 był pierwszym, niepełnym rokiem przynależności państw Europy środkowej wschodniej do Unii Europejskiej. Natomiast rok 2008, a szczególnie dzień 15 września tego roku – dzień ogłoszenia upadłości przez bank inwestycyjny Lehman Brothers, uważa się za początek światowego kryzysu finansowego. Daty te wyznaczają pewien, specyficzny okres w gospodarkach badanych państw. Po rozpoczęciu od 2007 roku nowej perspektywy finansowej UE wydawało się, że nic nie zakłuci rozwoju nowych członków wspólnoty. W tym okresie Słowenia, jako pierwsze państwo z badanej grupy, przyjęła walutę EURO z dniem 01 stycznia 2007 roku.

Nominalny Produkt Krajowy Brutto zwiększał się w latach 2004-2008 we wszystkich badanych krajach. Wielkość nominalną gospodarek tych krajów, zmierzoną dla zakresu lat 2004-2008, wyrażoną w miliardach dolarów amerykańskich przedstawiono w Tabeli nr 12.

Tabela 12

Produkt krajowy brutto w wybranych krajach w latach 2004 – 2008
(dane w miliardach dolarów USA)

KRAJ	2004	2005	2006	2007	2008
Polska	253,71	304,43	343,25	429,15	530,02
Czechy	118,97	135,99	155,21	188,61	235,51
Węgry	103,16	111,89	114,24	138,58	156,58
Słowacja	43,19	49,03	57,28	76,86	96,55
Słowenia	34,50	36,40	39,62	48,17	55,85
Litwa	22,69	26,18	30,24	39,79	48,30
Łotwa	14,45	16,96	21,44	30,87	35,83
Estonia	12,07	14,02	16,99	22,27	24,29
RAZEM:	602,75	694,91	778,27	974,30	1 182,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Zbadano skalę wzrostu gospodarek poszczególnych państw z badanej grupy. Obliczono także średnią dla poszczególnych lat. Pozwoliło to na zaprezentowanie w czytelny sposób tempa rozwoju poszczególnych państw w celu odpowiedzi na pytanie które kraje lepiej wykorzystały szanse na szybszy rozwój a które gorzej. Jeżeli założymy, że wartość nominalnego PKB w roku 2003 wynosiła „1” to przyrost wielkości poszczególnych gospodarek kształtował się w sposób przedstawiony w Tabeli nr 13.

Przyrost wielkości gospodarek wybranych krajów w latach 2004 – 2008

(rok 2003 = 1)

KRAJ	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Słowacja	1	1,27	1,44	1,68	2,26	2,83
Łotwa	1	1,23	1,44	1,82	2,63	3,05
Estonia	1	1,23	1,42	1,72	2,26	2,46
Węgry	1	1,22	1,32	1,35	1,64	1,85
Litwa	1	1,21	1,40	1,61	2,12	2,58
Czechy	1	1,20	1,37	1,56	1,90	2,37
Polska	1	1,17	1,40	1,58	1,97	2,44
Słowenia	1	1,16	1,22	1,33	1,62	1,88
ŚREDNIA:	1,00	1,19	1,37	1,54	1,93	2,34

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Najlepiej okres ten wykorzystała Łotwa, która ponad trzykrotnie zwiększyła swój nominalny PKB z 11,751 mld. USD do 35,83 mld. USD. Najsłabszy wynik osiągnęły Węgry, które nawet nie podwoiły swojego nominalnego PKB (wzrósł on o 85%). Polska, oprócz 2004 roku, cały czas osiągała wyniki lepsze od średniej w grupie. Do 2008 roku PKB zwiększył się o 144% tj. z 217,514 mld. USD do 530,02 mld. USD.

Cała badana grupa powiększyła swój PKB o 134%. Kraje które osiągnęły wynik powyżej średniej to: Łotwa, Słowacja, Litwa, Estonia, Polska, Czechy.

Także wskaźniki, które obrazują poziom dochodu na 1 mieszkańca, w okresie do 2008 roku wykazywały tendencję wzrostową we wszystkich badanych krajach.

Poziom PKB per capita w cenach bieżących, wyrażony w dolarach amerykańskich, przedstawiono w Tabeli nr 14.

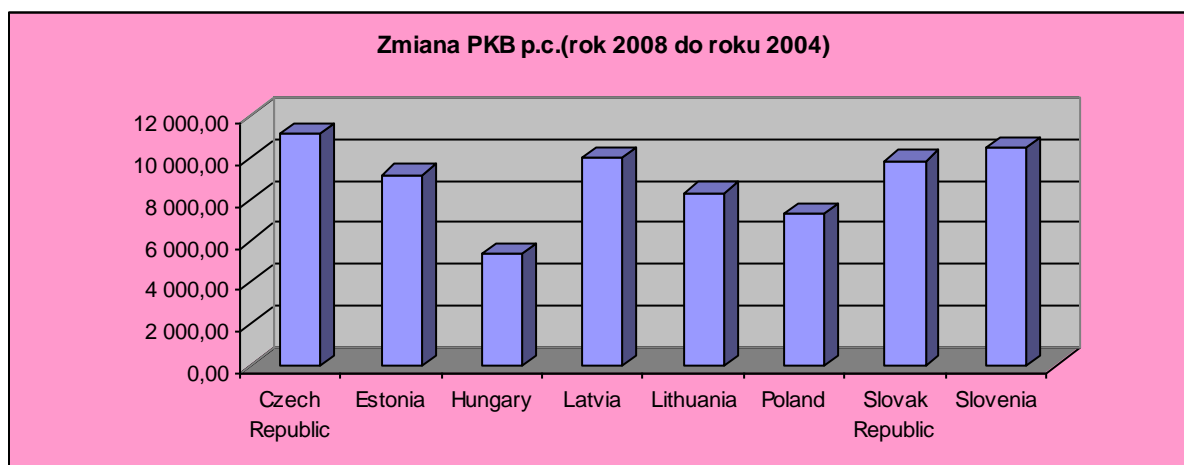
Produkt krajowy brutto per capita w wybranych krajach w latach 2004 -2008

(dane w dolarach USA)

KRAJ	2004	2005	2006	2007	2008
Słowenia	17 282,62	18 222,58	19 777,13	23 959,21	27 784,01
Czechy	11 669,13	13 333,86	15 181,86	18 393,74	22 769,35
Węgry	10 196,38	11 080,42	11 336,55	13 767,15	15 587,75
Estonia	8 934,76	10 407,45	12 632,97	16 585,72	18 110,38
Słowacja	8 043,23	9 114,58	10 629,15	14 256,13	17 894,31
Litwa	6 787,28	7 880,32	9 246,50	12 313,20	15 102,34
Polska	6 643,23	7 974,84	8 995,76	11 256,30	13 905,67
Łotwa	6 349,09	7 537,70	9 621,63	13 975,85	16 349,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Porównano zmianę poziomu PKB na 1 mieszkańca w 2008 roku w stosunku do roku 2003. Wynik prezentuje poniższy diagram:

Rys. 3. Zmiana PKB per capita w poszczególnych krajach
(rok 2008 do roku 2003)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Zmiana ta pokazuje o ile poszczególne kraje zwiększyły swój dochód na 1 mieszkańca. Największy przyrost wystąpił w Czechach (o 11 100,22 USD). Kolejne kraje, jak Słowenia i Łotwa zwiększyły dochody o ponad 10 000 USD na 1 mieszkańca. Najmniejszy przyrost wystąpił na Węgrzech (o 5 391,36 USD). Polska osiągnęła w tej dziedzinie przedostatni wynik, tj. 7 262,44 USD.

Z powyższych, trzech zestawień, można wyciągnąć kilka wniosków:

- 1) liderem poziomu zamożności społeczeństwa pozostała w całym okresie Słowenia, w której poziom dochodu wzrósł z 17 282,62 USD w 2004 roku do 27 784,01 USD w roku 2008;
- 2) drugie miejsce przez cały czas zajmowały Czechy, w których poziom dochodu wzrósł z 11 669,13 USD w 2004 roku do 22 769,35 USD w roku 2008;
- 3) przykrą konstatacją jest ostatnie miejsce Polski w poziomie dochodu na 1 mieszkańca, notowane od 2006 roku. W 2008 roku poziom dochodu na 1 mieszkańca w naszym kraju wyniósł 13 905,67 USD i stanowił 50% wyniku lidera zestawienia. Przypomnijmy, że w roku 2004 ten poziom wynosił 38%. Nastąpiło więc zmniejszenie dystansu do Słowenii.

Rozwój gospodarczy danego kraju może być mierzony dynamiką zmian Produktu Krajowego Brutto. Dane dotyczące tego wskaźnika zawiera Tabela nr15.

Tabela 15

Dynamika produktu krajowego brutto w wybranych krajach w latach 2004 - 2008

(rok poprzedni = 100)

KRAJ	2004	2005	2006	2007	2008
Łotwa	108,9	110,2	111,6	109,8	96,8
Estonia	106,5	109,5	110,4	107,9	94,7
Litwa	bd	bd	107,4	111,1	102,6
Słowacja	105,2	106,5	108,3	110,7	105,4
Polska	105,1	103,5	106,2	107,2	103,9
Węgry	104,8	104,3	104,0	100,5	100,9
Słowenia	104,4	104,0	105,7	106,9	103,3
Czechy	104,4	103,9	104,5	104,9	103,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwyższą dynamikę rozwoju osiągnęły Łotwa, Estonia (pomimo zanotowanych w 2008 roku spadków PKB), Litwa i Słowacja. Kraje te osiągały wzrost gospodarczy przekraczający 10% w skali roku. Najslabszą dynamikę miały Węgry, które notowały coraz wolniejszy wzrost od poziomu 4,8% w roku 2004 do poziomu 0,5% w roku 2007.

Do 2007 roku wszystkie kraje rozwijały się. Natomiast w 2008 roku Estonia i Łotwa zanotowały recesje. Gospodarka Polski zachowała się nierównomiernie w tym okresie. W 2005 roku mieliśmy najslabszy wzrost PKB, natomiast w 2008 roku osiągnęliśmy drugi wynik, ustępując tylko Słowacji.

Jednak na osiągnięte, przez poszczególne państwa, wyniki makroekonomiczne należy spojrzeć przez pryzmat inflacji. Dane o wskaźniku zmian średnich cen konsumpcyjnych zawarto w Tabeli nr 16.

Tabela 16

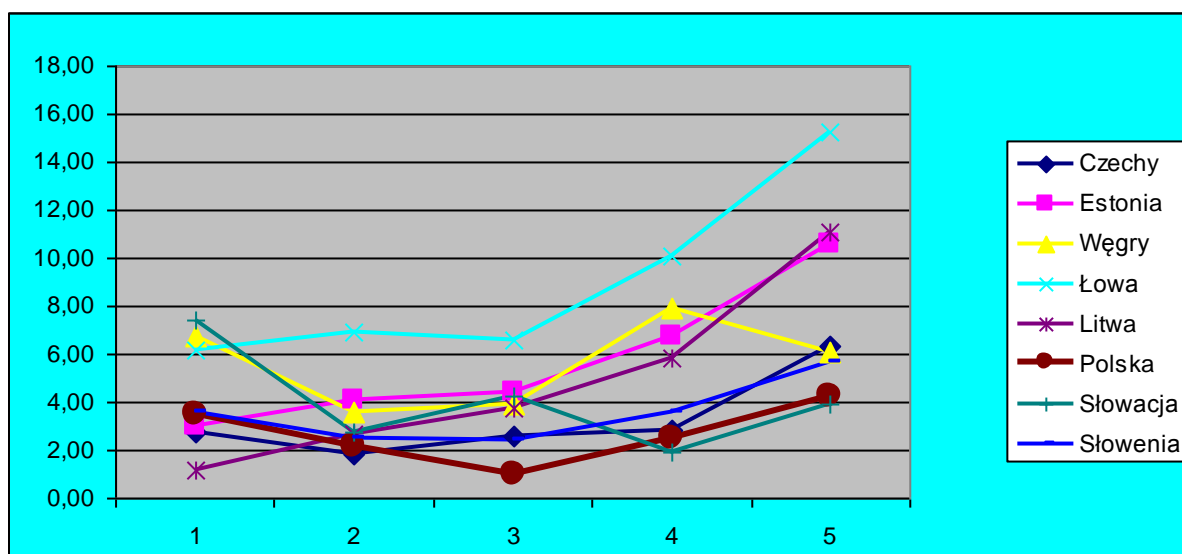
Inflacja w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

(zmiana w %)

KRAJ	2004	2005	2006	2007	2008
Litwa	1,16	2,66	3,79	5,82	11,09
Czechy	2,78	1,84	2,54	2,86	6,34
Estonia	3,03	4,11	4,45	6,74	10,61
Polska	3,49	2,13	1,03	2,49	4,22
Słowenia	3,58	2,49	2,46	3,61	5,65
Łotwa	6,20	6,90	6,58	10,09	15,24
Węgry	6,78	3,55	3,88	7,94	6,07
Słowacja	7,45	2,79	4,26	1,90	3,95

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Bardziej obrazowo zachowanie się wskaźników inflacji ilustruje poniższy diagram:

Rys. 4. Inflacja w poszczególnych krajach
(lata 2004 – 2008)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Z przeprowadzonej analizy danych wynika, że w latach 2004-2006 wszystkie kraje albo ograniczały inflację – w czym liderem była Polska, albo utrzymywały ją na stabilnym poziomie. Natomiast w latach 2005-2006 nastąpił wzrost inflacji we wszystkich krajach z wyjątkiem Węgry, które w 2008 roku jako jedyny kraj zmniejszyły stopę inflacji.

Najwyższą stopę inflacji notowały kraje bałtyckie (Łotwa, Litwa, Estonia). Najniższą stopę inflacji notowały zaś Słowacja i Polska.

Kraje bałtyckie osiągały wysokie dynamiki wzrostu gospodarczego ale jednocześnie notowały wysoką inflację. Natomiast Słowacja też osiągała wysoką dynamikę wzrostu PKB przy ograniczonej inflacji.

Sprawą wartą zbadania jest jak były prowadzone polityki budżetowe poszczególnych państw, szczególnie w zakresie zbilansowania wpływów i wydatków budżetowych. Wartość wskaźników deficytu lub nadwyżki sektora instytucji rządowych i samorządowych w cenach bieżących, wyrażonych jako ich udział w PKB przedstawiono w Tabeli nr 17.

Dane za rok 2004 dla poszczególnych państw uszeregowano od najlepszego wyniku (brak deficytu) do wyniku najgorszego (najwyższy deficyt w badanej grupie).

Nadwyżki/deficyty budżetowe w wybranych krajach w latach 2004-2008

(dane jako procent PKB)

K R A J	2004	2005	2006	2007	2008
Estonia	2,4	1,1	2,9	2,7	-2,7
Łotwa	-1,0	-0,4	-0,6	-0,7	-4,1
Litwa	-1,4	-0,3	-0,3	-0,8	-3,1
Słowenia	-2,0	-1,3	-1,2	-0,1	-1,4
Słowacja	-2,3	-2,9	-3,6	-1,9	-2,3
Czechy	-2,7	-3,1	-2,3	-0,7	-2,1
P o l s k a	-5,2	-4,0	-3,6	-1,9	-3,6
Węgry	-6,4	-7,8	-9,3	-5,1	-3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na uwagę w zestawieniu zasługuje Estonia, która jako jedyny kraj notowała nadwyżki budżetowe do 2007 roku. W pozostałych krajach permanentnie występowały deficyty budżetowe. Generalnie do roku 2007 kraje prowadziły politykę zmierzającą do ograniczenia deficytów. Liderem tego była Słowenia, która w 2007 roku niemal zrównoważyła wpływy i wydatki budżetowe. Dobre wyniki osiągały też kraje bałtyckie. Największe deficyty notowały zaś Węgry i Polska. W przypadku Węgier deficyty pogłębiały się do 2006 roku a w latach 2007-2008 zostały znacząco ograniczone. W Polsce deficyt był ograniczany do 2007 roku ale w kolejnym roku nastąpiło jego zwiększenie.

Zwiększenie deficytów w roku 2008 należy powiązać z wykazanim wcześniej spadkiem dynamiki wzrostu PKB w większości krajów lub wręcz recesją w Estonii i na Łotwie. Mniejsza dynamika rozwoju wpłynęła niewątpliwie na spadek dochodów budżetowych i w konsekwencji doprowadziła do wzrostu deficytów.

Notowane ciągle niedobory budżetowe musiały się przełożyć na wzrost zadłużenia. Wartość długu sektora instytucji rządowych i samorządowych w cenach bieżących, wyrażonych jako ich udział w PKB przedstawiono w Tabeli nr 18.

Dane za rok 2004 dla poszczególnych państw uszeregowano od najlepszego wyniku (niski poziom zadłużenia) do wyniku najgorszego (najwyższy poziom zadłużenia).

Dług państwowy w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

(dane jako procent PKB)

K R A J	2004	2005	2006	2007	2008
Estonia	5,1	4,5	4,4	3,7	4,5
Łotwa	14,3	11,8	9,9	8,4	18,7
Litwa	18,7	17,6	17,2	15,9	14,6
Słowenia	26,8	26,3	26,0	22,7	21,6
Czechy	28,5	28,0	27,9	27,8	28,7
Słowacja	40,6	33,9	30,8	29,9	28,2
P o l s k a	45,3	46,7	47,1	44,2	46,6
Węgry	58,5	60,5	64,7	65,6	71,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Nie dziwią wyniki osiągnięte przez kraje bałtyckie w tym szczególnie Estonię. Niskie deficyty wiążą się z niskim poziomem zadłużenia. W większości krajów tj. w Estonii, Łotwie, Litwie, Czechach, Słowacji i Słowenii w latach 2004-2007 poziom zadłużenia sukcesywnie spadał. Notowany w tym czasie wzrost gospodarczy był wyższy od deficytu budżetowego. Inne tendencje gospodarcze zaobserwowano na Węgrzech i w Polsce. W krajach tych poziom zadłużenia rósł z wyjątkiem w roku 2007 w Polsce. Na Węgrzech we wszystkich latach wskaźnik deficytu był wyższy od dynamiki wzrostu PKB. W Polsce taka sytuacja miała miejsce w latach 2004-2005. Potem wzrost gospodarczy był większy od deficytu, ograniczenie poziomu zadłużenia nastąpiło tylko w 2007 roku. W kolejnym roku (2008) poziom zadłużenia Polski zaczął ponownie rosnąć.

Rok 2008 był okresem zwiększenia zadłużenia w Estonii, na Łotwie, w Czechach, w Polsce i na Węgrzech. Natomiast Litwie, Słowacji i Słowenii nadal udało się zmniejszyć poziom zadłużenia.

Podsumowując wskazać należy, że w latach 2004-2008 w ośmiu krajach naszego regionu poziom zamożności społeczeństw wzrastał w najwyższym poziomie życia mieszkańców odznaczała się Słowenia.

Polska, będąca największą gospodarką regionu, należała do krajów o najniższym poziomie życia mieszkańców. Charakteryzowała się trwałym, rosnącym tempem wzrostu PKB oraz jedną z najniższych stóp inflacji. Jednocześnie wysoki był deficyt budżetowy. Nie udało się jednak obniżyć poziomu zadłużenia.

We wszystkich krajach sytuacja gospodarcza początkowo poprawiała się, lecz w latach 2007-2008 pojawiły się symptomy jej pogorszenia.

ROZDZIAŁ IV

SYTUACJA W GRUPIE BADANYCH KRAJÓW W LATACH 2009-2014

W poniższej części pracy określono zakres lat przyjętych do analizy: 2009-2014. Rok 2009 był pierwszym, pełnym rokiem, w którym swoje skutki ujawniał kryzys finansowy na świecie. Początkowo wydawało się, że dotyczy on sektora bankowego, ale bardzo szybko okazało się, że dotyczy całych państw. Naruszył nawet wiarę w stabilność gospodarczą Unii Europejskiej i stabilność strefy EURO.

W tym okresie kolejne państwa z badanej grupy, przyjęły walutę EURO: z dniem 01 stycznia 2009 roku – Słowacja; z dniem 01 stycznia 2011 roku – Estonia; z dniem 01 stycznia 2014 roku – Łotwa. Litwa przygotowywała się, uczestnicząc w systemie ERM II, do przyjęcia EURO, co ostatecznie nastąpiło 01 lipca 2015 roku.

Natomiast rok 2014 był ostatnim, w którym poświęcano tak wiele uwagi kryzysowi finansowemu w Europie. Od 2015 roku obserwujemy narastanie kryzysu migracyjnego a w skali światowej znaczące obniżenie dynamiki rozwoju Chin, recesję w Rosji i w Brazylii oraz spadek cen surowców na światowych giełdach.

Wartość nominalną gospodarek badanych krajów, zmierzoną dla zakresu lat 2009-2014, wyrażoną w miliardach dolarów amerykańskich przedstawiono Tabeli nr 19.

Tabela 19

Produkt krajowy brutto w wybranych krajach w latach 2009 – 2014

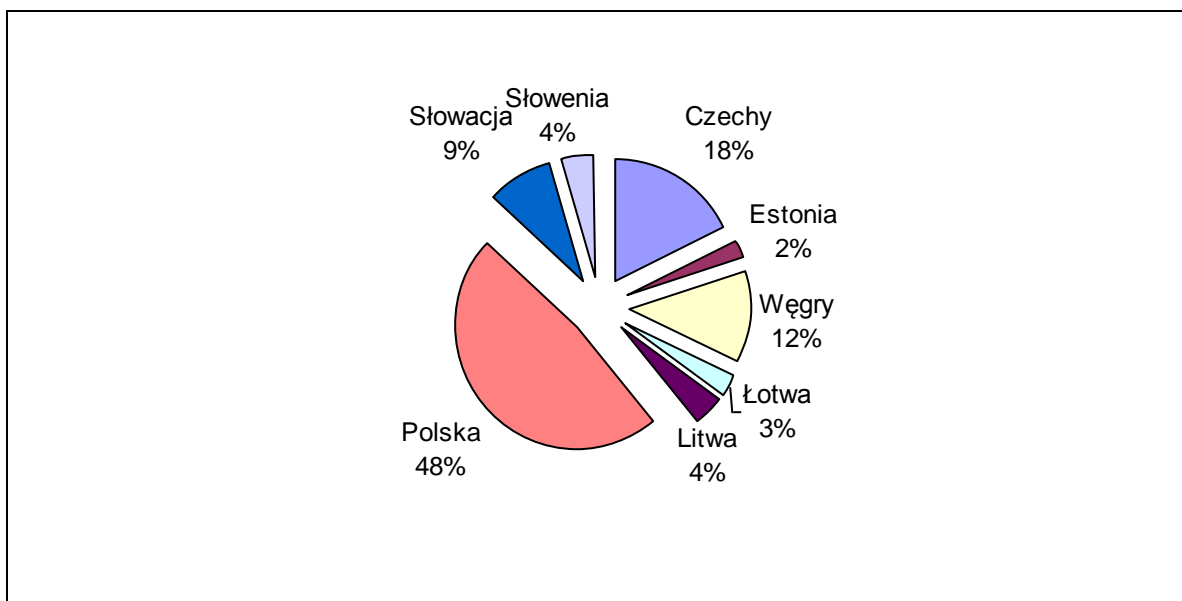
(dane w miliardach dolarów USA)

KRAJ	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	436,809	476,524	524,105	496,693	526,239	547,894
Czechy	205,852	207,016	227,313	206,442	208,328	205,270
Węgry	129,360	129,585	139,447	126,825	133,424	136,989
Słowacja	88,859	89,180	97,620	92,844	97,743	99,869
Słowenia	50,372	48,103	51,338	46,266	47,691	49,570
Litwa	37,533	37,166	43,525	42,843	46,418	48,288
Łotwa	26,331	24,112	28,488	28,343	30,838	31,972
Estonia	19,712	19,542	23,191	23,159	25,255	26,506
RAZEM:	994,828	1 031,228	1 135,027	1 063,415	1 115,936	1 146,358

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Największą gospodarką w regionie est Polska, drugą Czeska. Najmniejszą gospodarkę ma Estonia.

Warto zauważyć, że po spadku z roku 2009, w roku 2010 łączna wartość PKB 8 krajów przekroczyła ponownie 1 bilion dolarów amerykańskich. Pierwszy, taki przypadek w dziejach zanotowano w 2008 roku. Udział procentowy gospodarek poszczególnych krajów z badanej grupy w ich łącznym PKB przedstawia poniższy diagram – dane dla roku 2014:

Rys. 5. Udział poszczególnych krajów w łącznym PKB w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MFW

Warto zauważyć, że udział Polski w tym zestawieniu zwiększył się z 42% w roku 2004 do 48% w roku 2014.

Zbadano skalę wzrostu gospodarek poszczególnych państw z badanej grupy. Obliczono także średnią dla poszczególnych lat. Pozwoliło to na zaprezentowanie w czytelny sposób tempa rozwoju poszczególnych państw w celu odpowiedzi na pytanie które kraje lepiej wykorzystały szanse na szybszy rozwój a które gorzej. Jeżeli założymy, że wartość nominalnego PKB w roku 2003 wynosiła „1” to przyrost wielkości poszczególnych gospodarek przedstawiał się w sposób zaprezentowany w Tabeli nr 20.

Tabela 20

Przyrost wielkości gospodarek wybranych krajów w latach 2009 – 2014

(rok 2003 = 1)

KRAJ	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Słowacja	2,61	2,62	2,86	2,72	2,87	2,93
Łotwa	2,24	2,05	2,42	2,41	2,62	2,72
Czechy	2,07	2,08	2,29	2,08	2,10	2,07
Polska	2,01	2,19	2,41	2,28	2,42	2,52
Estonia	2,00	1,98	2,35	2,35	2,56	2,69
Litwa	2,00	1,98	2,32	2,29	2,48	2,58
Słowenia	1,69	1,62	1,73	1,56	1,60	1,67
Węgry	1,53	1,53	1,65	1,50	1,57	1,62
ŚEDNIA:	1,97	2,04	2,24	2,10	2,21	2,27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Najlepiej czas od wstąpienia do Unii Europejskiej wykorzystała Słowacja, która prawie trzykrotnie zwiększyła swój nominalny PKB z 34,081 mld. USD w 2003 roku do 99,869 mld. USD w 2014 roku oraz kraje nadbałtyckie (Łotwa, Estonia, Litwa).. Najsłabszy wynik osiągnęły Węgry, które nawet nie podwoiły swojego nominalnego PKB (wzrósł on o 62%) i Słowenia (wzrost o 67%). Polska, cały czas, osiągała wyniki lepsze od średniej w grupie. Do 2014 roku PKB zwiększył się o 152% tj. z 217,514 mld. USD do 547,894 mld. USD. Cała badana grupa powiększyła swój PKB o 127%.

Analizując wyniki adekwatnego zestawienia dla roku 2008 można wyciągnąć następujące wnioski:

- 1) PKB badanych krajów do 2008 roku zwiększył się średnio o 134% a więc po roku 2009 nastąpił jego spadek – nawet do roku 2014 nie udało się „odrobić straty”;
- 2) kraje, które w 2014 roku miały większy PKB niż w roku 2008 to: Estonia, Polska i Słowacja. Pozostałe kraje wciąż nie osiągnęły wyniku z 2008 roku;
- 3) jeżeli zestawimy łączny PKB z roku 2008 (1 182,94 mld. USD) z łącznym PKB osiągniętym w 2009 roku (994,828 mld. USD) to możemy stwierdzić, że kryzys kosztował nasz region 188,112 mld. USD i strata ta wydarzyła się zaledwie w okresie 1 roku.

Analiza poziomu PKB per capita w cenach bieżących, wyrażonego w dolarach amerykańskich pozwoliła na określenie danych obrazujących poziom dochodu na 1 mieszkańca. Wyniki zaprezentowano w Tabeli nr 21.

Tabela 21

Produkt krajowy brutto per capita w wybranych krajach w latach 2009 -2014

(dane w dolarach USA)

KRAJ	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Słowenia	24 785,05	23 499,59	25 040,52	22 508,24	23 164,11	24 050,46
Czechy	19 744,56	19 787,29	21 676,25	19 650,91	19 810,38	19 526,40
Słowacja	16 426,61	16 448,50	18 103,07	17 179,62	18 064,45	18 435,15
Estonia	14 706,00	14 581,89	17 304,36	17 890,74	19 630,85	20 090,02
Węgry	12 896,01	12 940,39	13 964,21	12 769,32	13 464,92	13 869,54
Łotwa	12 174,51	11 371,07	13 732,00	13 861,12	15 126,48	15 729,69
Litwa	11 866,64	11 999,40	14 373,71	14 339,43	15 693,90	16 467,13
Polska	11 454,02	12 532,55	13 769,51	13 048,97	13 825,65	14 411,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Natomiast wartość PKB per capita według Parytetu Siły Nabywczej na 1 mieszkańca, w cenach bieżących w latach 2008 i 2009 przedstawiono w Tabeli nr 22.

Tabela 22

Zmiana produktu krajowego brutto per capita wg parytetu siły nabywczej
w wybranych krajach w latach 2008 -2009
(dane w dolarach międzynarodowych)

	Estonia	Łotwa	Litwa	Polska	Czechy	Słowacja	Słowenia	Węgry
2008	22 500	19 947	20 797	18 046	27 112	23 787	29 598	20 742
2009	20 202	17 045	18 284	19 146	27 017	23 173	27 515	20 801
różnica	-2 298	-2 902	-2 513	1 100	-95	-614	-2 083	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując trzy, powyższe zestawienia dotyczące dynamiki rozwoju i poziomu dochodów mieszkańców poszczególnych krajów wyciągnięto następujące wnioski:

- 1) większość krajów, w tym szczególnie kraje bałtyckie i Słowenia bardzo mocno odczuły skutki kryzysu w 2009 roku;
- 2) wszystkie kraje po 2009 roku powiększały swój PKB per capita wg PPP i odrobiły w tym zakresie straty do roku 2008;
- 3) jeżeli przeanalizujemy PKB per capita w USD to jeszcze nie wszystkie kraje osiągnęły poziom z 2008 roku. Straty odrobiły już Litwa i Słowacja (w 2013 roku) oraz Polska i Estonia (w 2014 roku). Pozostałe 4 kraje wciąż nie osiągnęły poziomu z 2008 roku;
- 4) największy spadek PKB per capita w USD nastąpił w Słowenii, która pomimo to pozostaje krajem o najwyższym dochodzie na 1 mieszkańca;
- 5) Polska, choć najłagodniej przeszła przez załamanie z 2009 roku, nadal pozostaje krajem o jednym z najniższych wskaźników poziomu życia. Wynik 14 411,50 USD stanowi 60% wyniku Słowenii. W porównaniu z podobnym zestawieniem w roku 2004 (38%) i 2008 (50%) widać ciągle nadrabianie dystansu do lidera.

Szybkość rozwoju danego państwa jest mierzona także poprzez dynamikę wzrostu lub spadku Produktu Krajowego Brutto. Dane dotyczące tego wskaźnika zawarto w Tabeli nr 23.

Tabela 23

Dynamika produktu krajowego brutto w wybranych krajach w latach 2009 - 2014
(rok poprzedni = 100)

K R A J	2009	2010	2011	2012	2013	2014
P o l s k a	102,6	103,7	104,8	101,8	101,7	103,4
Czechy	98,0	101,4	100,3	97,6	94,6	97,7
Słowacja	94,7	104,8	102,7	101,6	101,4	102,4
Węgry	93,4	100,8	101,8	98,5	101,5	103,6
Słowenia	92,2	101,2	100,6	97,4	99,0	102,6

Łotwa	85,8	97,1	105,0	104,8	104,2	102,4
Estonia	85,3	102,5	108,3	104,7	101,6	102,1
Litwa	85,2	101,6	106,1	103,8	103,3	102,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane dla roku 2009 pokazują ponownie jak silnie kryzysem zostały dotknięte kraje bałtyckie (Estonia, Łotwa i Litwa). Wszystkie kraje naszego regionu, poza Polską, zanotowały spadek PKB. Poza Łotwą wszyscy wrócili na ścieżkę wzrostu PKB od 2010 roku (Łotwa od 2011). Kolejnym, przełomowym rokiem był 2012 w którym wszyscy odczuli zmniejszenie dynamiki PKB a Czechy, Słowenia i Węgry ponownie odczuły spadek PKB. Czechy nie wróciły na ścieżkę wzrostu PKB.

Rok 2014 charakteryzował się przyspieszeniem wzrostu PKB w Estonii, Polsce, Słowacji, Słowenii i na Węgrzech. Łotwa i Litwa rozwijają się coraz wolniej. Czechy pozostają w recesji. Polska zanotowała drugi, po Węgrzech wynik dynamiki wzrostu PKB.

Kolejnym wskaźnikiem makroekonomicznym wartym zbadania jest inflacja. Wartość wskaźników zmian średnich cen konsumpcyjnych zaprezentowano w Tabeli nr 24.

Tabela 24

Inflacja w wybranych krajach w latach 2009 – 2014

(zmiana w %)

KRAJ	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Estonia	0,198	2,742	5,080	4,218	3,246	0,500
Słowenia	0,854	1,834	1,830	2,586	1,759	0,211
Słowacja	0,930	0,698	4,081	3,740	1,463	-0,102
Czechy	1,033	1,464	1,929	3,294	1,419	0,353
Łotwa	3,243	-1,222	4,219	2,284	0,012	0,695
Polska	3,450	2,583	4,267	3,700	0,900	-0,025
Litwa	4,164	1,190	4,124	3,167	1,162	0,242
Węgry	4,209	4,881	3,920	5,744	1,726	-0,238

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW

Wskaźniki inflacji zachowywały się bardzo różnie w zależności od kraju. Generalną tendencją jest ich spadek po 2012 roku. W roku 2014 wszystkie kraje notowały inflację bliską zeru, a kraje: Węgry, Polska i Słowacja wykazały deflację.

Wartym zaznaczenia jest to jak na kryzys zareagowały wskaźniki opisujące prowadzoną politykę budżetową w poszczególnych krajach. Wartość wskaźników deficytu lub nadwyżki sektora instytucji rządowych i samorządowych w cenach bieżących, wyrażonych jako ich udział w Produkcie Krajowym Brutto przedstawiono w Tabeli nr 25.

Nadwyżki/deficyty budżetowe w wybranych krajach w latach 2009-2014

(dane jako procent PKB)

K R A J	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Estonia	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,1	0,7
Węgry	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,5	-2,5
Czechy	-5,5	-4,4	-2,7	-4,0	-1,3	-1,9
Słowenia	-5,9	-5,6	-6,6	-4,1	-15,0	-5,0
P o l s k a	-7,3	-7,5	-4,9	-3,7	-4,0	-3,3
Słowacja	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,8
Litwa	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7
Łotwa	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-0,9	-1,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia w roku 2009 wszystkie kraje wykazały deficyt budżetowy. Nawet Estonia, która w poprzednich latach charakteryzowała się nadwyżkami, miała deficyt -2,2% PKB – był on najniższy ze wszystkich krajów. Najwyższe deficyty wykazały pozostałe kraje bałtyckie tj. Łotwa i Litwa, na poziomie – 9,1% PKB.

W latach 2010-2011 Estonia wróciła do nadwyżek budżetowych, Łotwa, Polska Czechy i Słowacja ograniczały swoje deficyty a Litwa, Słowenia i Węgry w 2011 roku znów odnotowały zwiększenie deficytu.

W kolejnych latach zachodziły następujące zmiany:

- 1) Estonia wykazała niewielkie deficyty w latach 2012 i 2013 oraz wróciła do nadwyżki w 2014 roku;
- 2) Łotwa wykazuje coraz większy deficyt – tylko w tym państwie występuje tak zauważalna tendencja;
- 3) Litwa cały czas namiesza swój deficyt budżetowy;
- 4) Polska, po nieznacznym wzroście w roku 2013, w roku 2014 ponownie zmniejszyła swój deficyt budżetowy;
- 5) Czechy i Słowacja w latach 2012-2013 zmniejszyły deficyty, ale w roku 2014 nastąpił ich wzrost;
- 6) Słowenia po ograniczeniu deficytu w 2012 roku, wykazała gwałtowny jego wzrost do minus 15% PKB w 2013 roku i ponowne ograniczenie do minus 5% PKB w 2014 roku;
- 7) Węgry nieznacznie zwiększyły i w 2014 roku ustabilizowały swój deficyt budżetowy.

Występowanie permanentnych deficytów budżetowych musi prowadzić do wzrostu zadłużenia państw. Wielkość długu sektora instytucji rządowych i samorządowych w cenach bieżących, jako ich udział w Produkcie Krajowym Brutto pokazano w Tabeli nr 26.

Tabela 26

Dług państwowy w wybranych krajach w latach 2004 – 2008
(dane jako procent PKB)

K R A J	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Estonia	7,0	6,6	5,9	9,5	9,9	10,4
Litwa	29,0	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7
Czechy	34,1	38,2	39,9	44,7	45,2	42,7
Słowenia	34,5	38,2	46,4	53,7	70,8	80,8
Słowacja	36,0	40,8	43,3	51,9	54,6	53,5
Łotwa	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,6
P o l s k a	49,8	53,3	54,4	54,0	55,9	50,4
Węgry	78,0	80,6	80,8	78,3	76,8	76,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najmniej zadłużonym państwem jest Estonia, co wynika z ostrożnej polityki budżetowej, polegającej na wykazywaniu nadwyżek budżetowych.

W pozostałych krajach w latach 2009-2010 nastąpił wzrost zadłużenia. Rok 2011 był zwrotnym dla Łotwy i Węgier, które od tego momentu zaczęły ograniczać zadłużenie.

Litwa zwiększa swoje zadłużenie, natomiast Polska, Czechy i Słowacja je zmniejszają.

Zauważalny jest skokowy wzrost zadłużenia Słowenii, ale sytuacja ta nie może dziwić w kontekście wykazanego w 2013 roku bardzo dużego deficytu budżetowego

Podsumowując wyniki analiz kształtowania się wskaźników w latach 2009-2014 należy stwierdzić, że kryzys finansowy dotknął kraje naszego regionu. W następujących krajach: Czechy, Węgry, Łotwa i Słowenia, poziomu dochodu na 1 mieszkańca nie udało się odbudować do dziś. Pozytywnymi zjawiskami są powrót na ścieżki rozwoju gospodarczego wszystkich państw (oprócz Czech) oraz znaczące ograniczenie inflacji.

Niestety kryzys wymusił zwiększenie deficytów budżetowych, co przełożyło się na wzrost skali zadłużenia państw naszego regionu.

Polska w porównaniu do innych, badanych państw łagodnie przeszła przez kryzys. Sukcesem jest niewątpliwie powrót do przyzwoitego wzrostu gospodarczego. Zwiększył się też poziom dochodu na 1 mieszkańca. Polska wciąż pozostaje krajem o jednym z najniższych poziomów życia swoich obywateli w stosunku do obywateli państw które przystępowały do Wspólnoty Europejskiej w dniu 01 maja 2004 roku.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W pracy podjęto próbę podsumowania pierwszej dekady uczestnictwa ośmiu państw Europy środkowo-wschodniej w Unii Europejskiej. Przeanalizowano kształtowanie się siedmiu wskaźników ekonomicznych w latach 2003 – 2014. Prezentowane dane podzielono na trzy okresy, tj. lata 2003 – 2004, lata 2004 – 2008 i lata 2009 – 2014.

Cel pracy został zrealizowany. Zweryfikowano postawione hipotezy.

Hipoteza I przystąpienie do Unii Europejskiej spowodowało wzrost PKB poszczególnych państw – tak wszystkie państwa rozwinęły się w tym czasie. Średni wzrost PKB w ciągu 10 lat wyniósł 127%.

Hipoteza II poszczególne kraje wykazały różną odporność na kryzys finansowy w 2009 roku – tak, najbardziej odporna na kryzys okazała się Polska, natomiast najbardziej kryzysem w 2009 roku zostały dotknięte Estonia, Łotwa i Litwa. Po dwuletniej poprawie wskaźników w roku 2012 skutki kryzysu dotknęły ponownie Czechy, Słowenia i Węgry. Z tych państw, w roku 2014, Czechy nadal pozostawały w recesji, a Słowenia notowała skokowy wzrost deficytu budżetowego i zadłużenia. Pozostałe państwa regionu wróciły na ścieżkę rozwoju gospodarczego, choć znacząco wolniejszego niż przed kryzysem.

W analizowanym przedziale czasowym pięć krajów przyjęło walutę EURO, tj. Słowenia, Słowacja, Estonia, Łotwa i Litwa.

Polska jest największą nominalnie gospodarką regionu. Nasz udział w łącznym, wypracowywanym przez badane kraje PKB, rósł systematycznie z 42% w roku 2004 do 48% w roku 2014.

W roku 2004, w analizowanej grupie, najbogatszymi krajami pod względem dochodu na 1 mieszkańca były Słowenia, Czechy i Węgry. Najbiedniejszymi zaś Litwa, Polska i Łotwa. Stosunek dochodów statystycznego Polaka do dochodów statystycznego Słoweńca wynosił 38,43%. Natomiast, w roku 2014, najwyższy poziom życia pozostawał w Słowenii oraz w Estonii i w Czechach. Najniższy poziom życia wg dochodu na 1 mieszkańca był na Łotwie, w Polsce i na Węgrzech. Stosunek dochodów statystycznego Polaka do dochodów statystycznego Słoweńca wzrósł do 60,08%.

Poziom PKB per capita w Polsce wzrósł w latach 2004 – 2014 o 116,93% z poziomu 6.643,23 USD do 14.411,50 USD. Nie osiągnął poziomu tego wskaźnika dla Słowenii w roku 2004 tj. 17.282,62 USD. W badanej grupie krajów, w analizowanym okresie średni wzrost PKB per capita wyniósł 87,84%.

Analizując rozwój gospodarczy mierzony dynamiką wzrostu PKB potwierdzono, że w analizowanej grupie krajów najbardziej rozwinęły się Słowacja, Łotwa i Estonia. Najwolniej

rozwijały się Czechy, Słowenia i Węgry. Polska gospodarka wzrosła w tym okresie o 152%, w porównaniu do 127% średniej dla badanej grupy.

Inflacja w badanej grupie krajów generalnie spadała. W roku 2004 najniższą inflację miały Litwa, Czechy i Estonia, najwyższą zaś Łotwa, Węgry i Słowacja. W roku 2014 trzy kraje zanotowały deflację, tj. Węgry, Słowacja i Polska a najwyższa inflacja wystąpiła w Czechach, Estonii i na Litwie.

Poza Estonią, wszystkie badane kraje w analizowanym okresie wykazywały deficyty budżetowe. W 2004 roku najniższe deficyty miały Łotwa, Litwa i Słowenia. Najwyższe Polska i Węgry. W roku 2014 najniższe deficyty odnotowano na Litwie, Łotwie i w Czechach. Najwyższe w Słowacji, Polsce i Słowenii. W tym czasie najbardziej swoje deficyty ograniczyły Polska i Węgry. Natomiast najbardziej deficyt wzrósł w Słowenii.

Zadłużenie sektora rządowego i samorządowego w 2004 roku najniższe było w Estonii, Łotwie i na Litwie. Najwyższe natomiast na Słowacji, w Polsce i na Węgrzech. W roku 2014 najniższe zadłużenie miały nadal Estonia, Łotwa i Litwa. Najwyższe natomiast Słowacja, Węgry i Słowenia. W analizowanym okresie wszystkie kraje zwiększyły poziom swojego długu w stosunku do PKB. Najmniej zwiększył się on w Polsce i na Węgrzech. Najbardziej na Litwie i Słowenii.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przynależność do Unii Europejskiej przyczyniła się do zwiększenia poziomu życia mieszkańców we wszystkich, badanych krajach oraz, że do krajów, które najlepiej wykorzystały swoje szanse na szybszy rozwój, można zaliczyć małe państwa które przyjęły walutę EURO tj. Słowację, Estonię, Łotwę i Litwę oraz Polskę, jako najbardziej stabilny kraj badanej grupy. Najslabiej swoje szanse rozwojowe wykorzystały Słowenia i Węgry.

BIBLIOGRAFIA

Eurostat – <http://ec.europa.eu/eurostat> (dostęp 13.03.2016 roku)

Międzynarodowy Fundusz Walutowy, World Economic Outlook Database, October 2015 - <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/index.aspx> (dostęp 13.03.2016 roku)

Główny Urząd Statystyczny, Rachunki narodowe - <http://stat.gov.pl/statystyka-miedzynarodowa/porownania-miedzynarodowe/tablice-o-krajach-wedlug-tematow/rachunki-narodowe/> (dostęp 08.03.2016 roku)

Narodowy Bank Polski, Słownik pojęć ekonomicznych – <http://nbportal.pl/slownik> (dostęp 16.03.2016 roku)

SPIS TABEL

Tabela 1 Powierzchnia i ludność krajów należących do Unii Europejskiej przed 2004 rokiem

Tabela 2 Powierzchnia i ludność krajów które z dniem 01.05.2004 roku przystąpiły do Unii Europejskiej

Tabela 3 Produkt krajowy brutto wybranych państw europejskich w 2003 roku

Tabela 4 Udział wybranych państw europejskich w wytworzonym PKB

Tabela 5 Produkt krajowy brutto państw które w 2004 roku przystąpiły do Unii Europejskiej

Tabela 6 Produkt krajowy brutto per capita w wybranych krajach w 2004 roku

Tabela 7 Produkt krajowy brutto per capita wg parytetu siły nabywczej w wybranych krajach w 2004 roku

Tabela 8 Dynamika produktu krajowego brutto w wybranych krajach w latach 2003-2004

Tabela 9 Inflacja w wybranych krajach w latach 2003 – 2004

Tabela 10 Nadwyżki/deficyty budżetowe w wybranych krajach w latach 2003-2004

Tabela 11 Dług państwowy w wybranych krajach w latach 2003 – 2004

Tabela 12 Produkt krajowy brutto w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

Tabela 13 Przyrost wielkości gospodarek wybranych krajów w latach 2004 – 2008

Tabela 14 Produkt krajowy brutto per capita w wybranych krajach w latach 2004 -2008

Tabela 15 Dynamika produktu krajowego brutto w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

Tabela 16 Inflacja w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

Tabela 17 Nadwyżki/deficyty budżetowe w wybranych krajach w latach 2004-2008

Tabela 18 Dług państwowy w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

Tabela 19 Produkt krajowy brutto w wybranych krajach w latach 2009 – 2014

Tabela 20 Przyrost wielkości gospodarek wybranych krajów w latach 2009 – 2014

Tabela 21 Produkt krajowy brutto per capita w wybranych krajach w latach 2009 -2014

Tabela 22 Zmiana produktu krajowego brutto per capita wg parytetu siły nabywczej w wybranych krajach w latach 2008 -2009

Tabela 23 Dynamika produktu krajowego brutto w wybranych krajach w latach 2009 – 2014

Tabela 24 Inflacja w wybranych krajach w latach 2009 – 2014

Tabela 25 Nadwyżki/deficyty budżetowe w wybranych krajach w latach 2009-2014

Tabela 26 Dług państwowy w wybranych krajach w latach 2004 – 2008

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Mapa krajów będących przedmiotem pracy

Rys. 2. Udział poszczególnych krajów w łącznym PKB w roku 2004

Rys. 3. Zmiana PKB per capita w poszczególnych krajach (rok 2008 do roku 2003)

Rys. 4. Inflacja w poszczególnych krajach (lata 2004 – 2008)

Rys. 5. Udział poszczególnych krajów w łącznym PKB w roku 2014